

آسیب‌های اجتماعی محله می‌گوید: «کانون حر هنوز هم مثل گذشته‌ها فعال است. برخی نوجوانان و جوانان محله به هوای بازی در زمین فوتبال این مجموعه و رسیدن به رویای فوتبالیست شدن در کانون ثبت‌نام می‌کنند و برخی دیگر نیز با شرکت در کلاس‌های آموزش بازیگری، فیلمسازی و... به دنبال آرزوهای خود در حوزه هنر می‌روند. اما کمترین موفقیت این کانون از چند دهه پیش تاکنون دور کردن جوانان محله از انواع بزهکاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی بوده است. هنوز برخی اماکن محله ما از حوالی میدان راه‌آهن تا انبار نفت و محدوده هلال‌احمر با انواع آسیب‌های اجتماعی دست و پنجه نرم می‌کنند. در تمام این سال‌ها کانون حر و کلاس‌های فرهنگی و هنری‌اش اوقات فراغت نوجوانان و جوانان محله را پر کرده و از کشیده شدن آنها به سوی آسیب‌های اجتماعی جلوگیری کرده است.»

خانه دوم بچه‌های محله

■ موضوع: کانون فرهنگی-تربیتی حر
■ ویژگی: استعداد چهره‌های سرشناسی چون سیدجواد هاشمی و جواد عزتی در این کانون کشف شد

فضای وسیع و سرسبز کانون حر در خیابان شوش غربی و حوالی میدان بهداری، برای نوجوانان و جوانان چند نسل از محله راه‌آهن در حکم سکوی پرتاب به سوی رویاهایشان بوده است؛ جایی که چهره‌های سرشناس سینما و تلویزیون از سیدجواد هاشمی تا جواد عزتی و عباس غزالی با شرکت در کلاس‌های هنری آن به رویای بازیگری در سینما و تلویزیون رسیدند. علی اصغر فراهانی، یکی از اهالی قدیمی محله راه‌آهن درباره نقش کانون حر در کشف و پرورش استعدادهای جوانان محله می‌گوید: «کانون حر پیش از انقلاب کاخ جوانان نام داشت. به عبارت دقیق‌تر، کاخ جوانان راه‌آهن هم یکی از مجموعه‌های فرهنگی و هنری بود که پیش از انقلاب برای کشف و پرورش استعدادها و هنری ساخته شده و البته فعالیت‌هایی در آن انجام می‌شد که با فرهنگ جامعه ما مغایرت داشت. پس از انقلاب اما با تغییر نام به کانون حر در مسیر درستی قرار گرفت تا واقعا مجموعه‌ای برای پرورش استعدادها و هنری جوانان محله باشد. این کانون در زمینه هنر تئاتر، بازیگری و موسیقی جایگاه ویژه‌ای داشت و از دل آن چهره‌های توانمندی به جامعه هنری ما معرفی شد. وقتی فعالیت‌های کانون حر آغاز شد هنوز در تهران خبری از سراهای محله و خانه‌های فرهنگ نبود. حتی نخستین فرهنگسرای پایتخت یعنی فرهنگسرای بهمن هم پس از شروع فعالیت‌های فرهنگی و هنری این کانون سر زبان‌ها افتاد.» فراهانی درباره نقش کانون فرهنگی-تربیتی حر در مقابله با برخی

قصه یخچال و یخ‌های ده‌شاهی

■ موضوع: یخچال‌های افراد سرشناس راه‌آهن
■ ویژگی: تأمین آب مصرفی اهالی

محله راه‌آهن قبل از ساخت ایستگاه راه‌آهن و بر تن کردن رخت و لباس شهری بافت روستایی داشت که به مرور زمان تغییر کرد. معمولاً یکی از مهم‌ترین نیازها برای زندگی آب است. در واقع هسته اصلی شکل‌گیری هر محله یا روستایی به وجود چشمه و آب وصل است. محله راه‌آهن از گذشته‌های نه‌چندان دور یخچال‌های فراوانی برای تأمین آب مصرفی اهالی و سایر محله‌ها داشت و جالب اینجاست که اغلب یخچال‌داران این محدوده چهره‌های سرشناسی مانند مرحوم «حاج رجب تختی» پدر بزرگ جهان پهلوان غلامرضا تختی، «حاج محمد حسن شمشیری»، «حاج رجب آدم‌بکان» و «رضا فرزانه» بودند. البته زمین‌های این یخچال‌ها وقتی ماجرای ساخت راه‌آهن به میان آمد در تملک دولت قرار گرفت. محمود علیجانی از اهالی قدیمی و از ورزشکاران پیشکسوت محله راه‌آهن با یسادی از این موضوع درباره وجود یخچال‌های طبیعی محله و تأمین آب مصرفی اهالی می‌گوید: «پشت کوچه مسجد صاحب‌الزمان (عج) یک یخچال طبیعی بود که تابستان‌ها آب باغ‌شاه و چشمه فرمانفرما در آن جمع می‌شد و زمستان‌ها این آب‌ها یخ می‌بست. تابستان‌ها یخ فروش‌ها با قاطر و الاغ از همین کوچه برای بارزدن یخ صف می‌بستند. آن زمان قیمت یک قالب یخ به پول رایج ۱۰ شاهاهی بود. نام این خیابان ابتدا یخچال بود و بعد به پاس فعالیت‌های خیرانه آقای زمان‌زاده به نام او ثبت شد.» این ورزشکار پیشکسوت در ادامه درباره ماجرای یخ‌های بلوری و خرید هر خانواده بر اساس توان مالی‌اش تعریف می‌کند: «قدیم‌ها ۳ نوع یخ داشتیم؛ یخ بلوری، خرده و معمولی که هر کسی بر اساس درآمدش یکی از این ۳ نوع یخ را برای خانه خرید می‌کرد. تا قبل از مجهز شدن خانه‌ها به سیستم لوله‌کشی سراسری هم همه خانه‌ها آب‌انبار داشتند؛ از طریق نهرهای کوچکی که داخل خانه راه پیدا می‌کرد و هر محله یک میراب داشت. محله ما هم یک میراب به اسم حسین میراب داشت.»

محلی برای رشد فرهنگی بچه‌های محله

■ موضوع: کتابخانه کانون پرورش فکری کودکان
■ ویژگی: یکی از نخستین کتابخانه‌های عمومی شهر

نخستین کتابخانه عمومی محدوده میدان راه‌آهن حدود نیم‌قرن پیش افتتاح شد. این کتابخانه را کانون پرورش فکری کودکان باهدف فراگیر کردن فرهنگ کتابخوانی و پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان، در محله راه‌آهن ایجاد کرد. گفته می‌شود ساختمان اولیه کتابخانه توسط آلمانی‌ها همزمان با ساختمان معروف چای ساخته و بعد از مدتی برای محل کتابخانه در نظر گرفته شد. علی اصغر فراهانی معتمد محله راه‌آهن درباره ایجاد این کتابخانه چنین می‌گوید: «تا قبل از افتتاح کتابخانه کانون در محله ما، بچه‌ها تمام مدت در کوچه‌های دومتیری که جوی آب از وسطش رد می‌شد بازی می‌کردند؛ توپ‌بازی و تشنگ‌بازی و هفت‌سنگ و اینجور بازی‌ها. بعد از آن بچه‌ها از کوچه‌ها جمع شدند و در محیط کتابخانه به فعالیت‌های مختلف مشغول شدند.» فراهانی ادامه می‌دهد: «به خاطر دارم برای گرفتن کتاب از کتابخانه یک کارت زرد داده بودند که روی آن تاریخ تحویل و برگشت کتاب زده می‌شد. مدت امانت کتاب هم ۳ روز بود که گاهی تمدید می‌کردیم. هیچ هزینه‌ای برای خدمات دریافت نمی‌شد و این موضوع برای محله‌ای که اهالی آن از قدرت مالی زیادی برخوردار نبودند خیلی نکته مهمی بود. شاید از مهم‌ترین دلایل استقبال بچه‌ها و خانواده‌ها همین موضوع بود. کتابدارها افرادی آموزش دیده بودند و نحوه برخورد آنها بسیار جذاب‌کننده بود. گاهی در محوطه کتابخانه قصه‌گویی می‌کردیم. هر کسی که ادبیتش بهتر بود از کتاب‌هایی که خوانده بودیم، به‌طور شفاهی داستان را تعریف می‌کرد و بقیه گوش می‌دادند.»

از لوکیشن فیلم‌های معروف تا شب‌خواب مسافران پایتخت

■ موضوع: مسافر خانه‌ها و مهمان پذیرها
■ ویژگی: کسب و کاری که در محله راه‌آهن رونق داشت

روزگاری مهمان‌پذیر و مسافرخانه‌داری یکی از شغل‌های مهم و فراگیر در محله راه‌آهن بود و کم و بیش هنوز هم همین‌طور است. شب و روز نداشته و ندارد؛ هر ساعتی از شبانه‌روز که گذران به اینجانب بیفتد، مسافران چمدان به دست را خواهید دید که برای استراحت به دنبال جای خواب هستند. علی اصغر فراهانی، از ساکنان قدیمی محله راه‌آهن درباره شغل مسافرخانه‌داری و داستان این اتاق‌های اجاره‌ای می‌گوید: «یادم هست زمین و مسافرخانه‌های اطراف راه‌آهن برای شخصی به نام «ژدر آقا» از اهالی شهر زنجان بود که به دلیل سن بالا نمی‌توانست اداره کند و آنها را فروخت. امروز اگر دورتادور میدان راه‌آهن و خیابان‌های اطرافش را ببینید، پر از مهمان‌پذیرهای قدیمی است که مشتری‌های خاص خودشان را دارند. خیلی از این مسافرخانه‌های قدیمی لوکیشن فیلم‌های سینمایی و سریال‌های تلویزیونی بودند؛ مثل فیلم «مدینه» سیروس مقدم یا «مسافران مهتاب» مهدی فخیم‌زاده با نقش نمکی‌اش؛ فیلم‌هایی که هر کدام در یکی از این مهمان‌پذیرها فیلمبرداری شده است. به خاطر همین خیلی از مالکان علاقه‌ای ندارند معماری داخل مهمان‌پذیر خود را به بهانه نوسازی به هم بزنند؛ چرا که معتقدند در صورت تغییر، دیگر مهمان‌پذیرشان باب دل کارگردان‌ها نخواهد بود. البته برخی دیگر از مالکان هم از آن سوی بام افتادند و صاحبان این مسافرخانه‌ها به دنبال آن هستند که به جای این مهمان‌پذیرها، آپارتمان بسازند و سود بیشتری عایدشان شود.» برخی از این مسافرخانه‌ها برای مسافران امکان‌ات تقریباً مناسبی دارند، ولی تعداد زیادی از آنها هنوز به همان شکل و به‌همان‌گونه گذشته باقی مانده‌اند.